

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Thammasat University

สุวิภัทร นินรรณกร

100 ปี (2443-2543)
ปรีดี พนมยงค์

Pridi Banomyong's Centennial
Exhibition Handbook
1900-2000

จัดทำโดย

คณะกรรมการจัดงาน ฉลอง 100 ปี
รัฐบุรุษอาวุโส ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์
พ.ศ. 2543

คณะกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
ประธานอนุกรรมการ

1. นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ

รองประธานอนุกรรมการ

2. นายสมชัย ศรีสุทธิยากร
3. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์

อนุกรรมการ

4. นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์
5. นางสาวสุดี เมฆา
6. ประธานชมรมนักศึกษาเรียนดีจากชนบท

อนุกรรมการและเลขานุการ

7. นางวนิดา จันทน์ทัศน์

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

8. นางสาวดาวเรือง แนวทอง

ข้อมูล/ภาพประกอบ :

1. นายวรรณะ วันชูเพลา
2. นายธนาพล อิวสกุล

ออกแบบ/รูปเล่ม

นายวัฒน์สินธุ์ สุรัตนาพันธ์

ผลิตโดย

บริษัท กิจนิทรรศน์ จำกัด

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เมษายน 2543 จำนวน 20,000 เล่ม

สนับสนุนการพิมพ์โดย

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ISBN 974-572-765-2

คำนำ

นิทรรศการ 100 ปี ปรีดี พนมยงค์ (2443-2543) เป็นความพยายามของคณะผู้จัดทำที่จะนำเสนอประวัติ ความคิด ชีวิต และผลงานของ นายปรีดี พนมยงค์ ใน 2 สถานะคือ

1. ปรีดี พนมยงค์ ในฐานะบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ถูกหล่อหลอมภายใต้บริบทของศตวรรษที่ 20 จนมีบทบาท

2. ปรีดี พนมยงค์ ในฐานะบุคคลของประวัติศาสตร์ในที่ได้จารึกผลงานไว้จนเรามีอาจจะละเลยที่จะศึกษาบทบาทของท่านได้ หากหวังจะเข้าใจสังคมการเมืองไทย

คณะผู้จัดทำ

สารบาญ

ปรีดี พนมยงค์ : นักปฏิวัติ / นักชาตินิยม.....	4
ปรีดี พนมยงค์ : ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น.....	13
ปรีดี พนมยงค์ : เหตุการณ์สวรรคต 9 มิถุนายน 2489/1946.....	18
กบฏวังหลวง :	
กับความพ่ายแพ้ของปรีดี พนมยงค์.....	22
ปรีดี พนมยงค์ : ทบทวนตัวเอง.....	26
แผนผังนิทรรศการ.....	28
กำหนดการ	
งาน“มหกรรมคนดีศรีอยุธยา”.....	30

ปรีดี พนมยงค์ : นักปฏิวัติ / นักชาตินิยม

ปรีดี พนมยงค์ (อายุ 22 ปี)
ขณะศึกษาที่เมืองกง
ประเทศฝรั่งเศส
พ.ศ.2465/1922

ปรีดี พนมยงค์ (2443-2526/1900-1983) เกิดและเติบโตขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับประเทศมหาอำนาจใหม่ **เยอรมนี อิตาลี สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น** กับ **มหาอำนาจเก่า อังกฤษ ฝรั่งเศส และ รัสเซีย**

เซีย กำลังแผ่ขยายอำนาจคุกคามแทบทุกมุมโลก โดยอาศัยพลังความก้าวหน้าทางวิทยาการที่เหนือกว่า รุกรานประเทศที่ล่าหลังในแถบ**แอฟริกา, ลาตินอเมริกา และ เอเชีย**

ขณะเดียวกัน ต้นศตวรรษที่ 20 ก็ถือว่าเป็นยุคแห่งความรุ่งโรจน์ของ **ขบวนการปฏิวัติ และ ขบวนการชาตินิยม** ซึ่งเติบโตขึ้นในแทบทุกที่ ที่มี การคุกคาม

ของมหาอำนาจ ในภาคพื้นเอเชีย **ตะวันออกเฉียงใต้** ผู้นำขบวนการชาตินิยมคนสำคัญหลายคนถือกำเนิดขึ้น นำการเคลื่อนไหวเพื่อปลดปล่อยประเทศของตนให้เป็นอิสระจากเจ้าอาณานิคม ตะวันตก เช่น **ซูการ์โน** (2444-2513 /1901-1970) แห่ง**อินโดนีเซีย**, **ออง ซาน** (2458-2490/1915-1947) แห่ง**พม่า** และ **โฮจิมินห์** (2433-2510/1890-1967) แห่ง**เวียดนาม** ถึงแม้ว่าผู้นำเหล่านี้จะมีความแตกต่างกันทางด้านอุดมการณ์ทางการเมือง แต่สิ่งที่พวกเขามีเหมือนกันก็คือ **ในวัยหนุ่ม พวกเขาเติบโตด้วยภูมิปัญญา และการศึกษาแบบใหม่ และเต็มเปี่ยมด้วยจิตสำนึกรักชาติ**

เมื่ออายุ 10 ปี (2454/1911) เขามีส่วนร่วมกับสมาคมชาตินิยม Sarekat Islam เข้าเป็นนักศึกษาวิศวกรรมเมื่ออายุ 19 ปี (2463/1920) เริ่มก่อตั้ง **พรรคชาตินิยมอินโดนีเซีย** หรือ Indonesia Nationalist Party : PNI เมื่ออายุ 25 ปี (2468/1925) ซึ่งพรรคดังกล่าวมีบทบาทอย่างมากในการ นำการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเอกราช ซึ่งประสบผลสำเร็จในปี 2492/1949 และ ชูการ์โน ก็เป็นประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซีย ด้วยวัยเพียง 38 ปี

ชูการ์โน

ชูการ์โน ขณะอายุ 31 ปี
ภายหลังถูกปล่อยออกจาก
คุก พ.ศ. 2475/1932

อองซาน

อายุ 15-20 ปี (2473-2478/1930-5) ก่อตั้งกลุ่มการเมืองต่อต้านรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษ เขาจบปริญญาตรีด้านอักษรศาสตร์ และนิติศาสตร์ ในปี 2481/1938 ขณะอายุ 23 ปี แต่ปริญญาบัตรดังกล่าวภายหลังเขาส่งคืนรัฐบาลอังกฤษโดยกล่าวว่า **“ปริญญาจักรวรรดินิยมอันไม่พึงปรารถนา”** อายุ 25 ปี (2483/1940) เขาเดินทางไปรับการฝึกทหารที่ไต้หวัน กับ ญี่ปุ่น หลังจากกลับพม่าในปีถัดมา อองซานกับพวกเริ่มก่อตั้ง กองทัพปลดแอกแห่งชาติ โดยมีเขาเป็นผู้บัญชาการในขณะที่มีอายุเพียง 26 ปี (2484/1941) หลังจากกองกำลังติดอาวุธชาวพื้นเมืองถูกก่อตั้งขึ้น อองซานก็ใช้ชีวิตเป็นนายทหารมาโดยตลอด เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งภายในขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราช อองซานถูกลอบสังหารเสียชีวิตในปี 2490/1947 ขณะที่มีอายุ 32 ปี อย่างไรก็ตาม จากความเสียสละของเขา ยังผลให้ชาวพม่าในปัจจุบันต่างขนานนามเขาว่า **“บิดาแห่งเอกราช”**

ออง ซาน ขณะดำรงตำแหน่งประธานสภา นักศึกษาพม่า 2481/1938

เขาเกิดในครอบครัวนักชาตินิยมทั้งพ่อ พี่สาว และ พี่ชาย ขณะที่อายุ 22 ปี(2455/1912) โฮจิมินห์ออกเดินทางไปยุโรป ที่นั่นระหว่างปี 2455-2467/1912-1924 นอกจากทำงานหาเลี้ยงชีพแล้ว เขาใช้ชีวิตอยู่กับหนังสือ, การถกเถียงด้านทฤษฎีทางสังคมการเมือง, เข้าร่วมขบวนการสังคมนิยม และ ขบวนการคอมมิวนิสต์ อายุ 35 ปี (2468/1925) เขาเริ่มก่อตั้ง **สมาคมนักปฏิวัติเวียดนาม** หรือที่รู้จักในนาม Thanh Nien ต่อมาในปี 2472/1929 เขากับพรรคพวกใน Thanh Nien ได้ก่อตั้ง **พรรคคอมมิวนิสต์แห่งอินโดจีน** แต่ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น **พรรคคอมมิวนิสต์แห่งเวียดนาม** ต่อมาปี 2484/1941,ขณะอายุ 51 ปี โฮจิมินห์ก่อตั้ง **สันนิบาตเพื่อเอกราชของชาวเวียดนาม** หรือ **เวียดมินห์** (Viet Minh) ขึ้น ทำสงครามกองโจรกับกองทัพญี่ปุ่นในช่วงสงครามมหาเอเซียบูรพา และทำสงครามเอกราชกับฝรั่งเศสระหว่าง (2489-2497/1946-1954) จนได้รับชัยชนะ โฮจิมินห์ เสียชีวิตในปี 2510/1967 ขณะที่มียอายุ 77 ปี ก่อนที่เวียดนามจะสามารถรวมประเทศได้เป็นผลสำเร็จในปี 2518/1975

โฮจิมินห์

โฮจิมินห์ ขณะนั่งสังเกตการณ์ ที่ค่าย Dong Khe

ป้อมของฝรั่งเศสที่ใช้ควบคุมชาวพื้นเมืองถูกเผา ในปี 2494/1951 ในระหว่างสงครามเอกราช

▶ **ปรีดี พนมยงค์ ในวัยเด็ก**

เขาได้ยืนยันว่า ประเทศอังกฤษมีสภาผู้แทนราษฎร ที่ผู้ใดมีความเดือดร้อนก็แจ้งผ่านผู้แทนของตนให้ไปร้องขอต่อรัฐบาลได้ ต่อมาเขาได้เรียนประวัติศาสตร์โลก, ระบบการเมืองในประเทศต่างๆ, รั้วเหตุการณการปฏิวัติจีน (2454/1911), เหตุการณ์กบฏ ร.ศ.130 (2455/1912) ที่เรียกร้องให้สยามมีรัฐสภา และราษฎรมีเสียงทางการเมือง เรื่องราวเหตุการณ์เหล่านี้ มีผลอย่างมากต่อความคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองของปรีดี ในช่วงแรกเริ่ม (ปรีดี พนมยงค์, "ประสบการณ์ และความคิดเห็นบางประการของรัฐบาลราษฎรอาวุโส, 2525/1982)

▶ **ปรีดี พนมยงค์ ในวัยหนุ่ม**

ปรีดี เป็นนักเรียนโรงเรียนกฎหมาย (2460-1/1917-8) ต่อมามีโอกาสใช้ชีวิตเป็นนักศึกษากฎหมายในฝรั่งเศส นานถึง 7 ปี (2463-70/1920-27) ขณะนั้น

ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เริ่มก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ ทั้งด้าน ศิลปะและวิทยาการของศตวรรษที่ 20 ในทางการเมือง **รัสเซีย** เกิดการปฏิวัติโค่นล้มระบบซาร์(2460/1917), **เยอรมนี** กลายเป็นประเทศสาธารณรัฐ (2461/1918) พร้อมๆกับการเติบโตขึ้นของอุดมการณ์ **ชาตินิยม, สังคมนิยม, เสรีนิยม และ คอมมิวนิสต์**

เนติบัณฑิต ปรีดี พนมยงค์ พ.ศ. 2462 / 1919 (ขณะอายุ 19 ปี)

▶ **ชีวิตในต่างประเทศ**

ปรีดีเข้าไปอยู่ท่ามกลาง การปะทะสังสรรค์ทางความคิด ใหม่ๆ บรรยากาศในยุโรปที่ไม่เคย เกิดขึ้นมาก่อนเลยในสยาม มีผล อย่างมากต่อความคิดเปลี่ยนแปลง การปกครองของปรีดีในวัยหนุ่ม ณ ที่นั่น ปรีดีกับมิตรสหาย ได้ก่อตั้ง สมาคม **สามัคยานุเคราะห์สมาคม** ขึ้นในปี 2467/1924 ปรีดีพยายาม ดำเนินกิจกรรมปลุกจิตสำนึกทาง การเมืองของสมาชิกในสมาคมฯ และพยายามแปลงสมาคมฯ จากที่ เคยเป็นเพียงที่พบปะสังสรรค์กัน ธรรมดา ให้เป็นองค์กรตัวแทนรักษา ผลประโยชน์ของนักเรียนไทย ต่อมา ปรีดีกับมิตรสหาย ได้เริ่มก่อ ตั้ง **คณะราษฎร** ขึ้นในปี 2469/ 1927 ซึ่งคณะราษฎรในอีก 7 ปีต่อ มา ก็ สามารถนำ การปฏิวัติเปลี่ยน

ปรีดี พนมยงค์ (ที่ 4 จากซ้าย) กับผู้เข้าร่วมก่อการเปลี่ยนแปลง การปกครอง ณ ประเทศฝรั่งเศส กุมภาพันธ์ 2469/1927

แปลงการปกครองสยามเป็นผลสำเร็จในปี 2475/1932 โดยมีเป้าหมายเพื่อ “เปลี่ยน การปกครองของกษัตริย์เหนือกฎหมาย มาเป็นการปกครองที่มีกษัตริย์อยู่ภายใต้ กฎหมาย และดำเนินเพื่อให้สยามบรรลุ หลัก 6 ประการ” (ปรีดี พนมยงค์, “บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎร และระบบประชาธิปไตย”, 2525/1982)

ปรีดี พนมยงค์

ปรีดี พนมยงค์ กล่าวถึงความตั้งใจของเขาในระหว่างที่เป็นนักเรียนกฎหมายว่า "...ขณะเดียวกันข้าพเจ้าก็สังเกตความเป็นไปของราชสำนัก รวมทั้งการบริหารงานภายใต้ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และตั้งความปรารถนาไว้ว่า จักต้องก่อตั้งระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศของข้าพเจ้าให้ได้ แม้ในตอนนั้นข้าพเจ้ายังไม่ทราบว่าจะทำได้อย่างไร"

(ปรีดี พนมยงค์, "ชีวิตผืนผวนของข้าพเจ้า และ 21 ปี ที่ลี้ภัย
ในสาธารณรัฐราษฎรจีน", 2515/1972)

ปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวถึงยุโรปในทัศนะเขาวว่า "ราษฎรของประเทศในยุโรปอื่นๆ ก็ได้ต่อสู้เพื่อจำกัดอำนาจกษัตริย์ของตน และเพื่อราษฎรได้สิทธิต่างๆ อย่างอังกฤษ โปรดสังเกตว่าในปี พ.ศ. 2424 (1881) อันเป็นปีที่ 100 นับตั้งแต่สถาปนาพระราชวงศ์จักรีนั้น ประเทศยุโรปจำนวนมากได้ปกครองโดยระบบกษัตริย์อยู่ภายใต้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน และราษฎรได้มีสิทธิหลายประการดังได้กล่าวแล้วนั้น จึงทำให้ประเทศในยุโรปมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งกว่าประเทศที่ปกครองตามระบบสมบูรณาฯ"

(ปรีดี พนมยงค์ สัมภาษณ์วิทยุ BBC 24 มิถุนายน 2525/1982)

ปรีดี พนมยงค์ : การดำเนินการเพื่อให้สยามบรรลุลห้ก 6 ประการ

- ปรีดีได้รับมอบหมายจากคณะราษฎรให้เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับ 27 มิถุนายน 2475/1932 ในรัฐธรรมนูญการปกครองฉบับนี้ ปรีดีได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จากแต่เดิมอำนาจการปกครองสูงสุดของประเทศเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ มาเป็น “อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย”

- ขณะที่มีการร่างรัฐธรรมนูญ 10 ธันวาคม 2475/1932 ปรีดีเสนอให้บัญญัติ มาตรา 12 ขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นชัดว่า ฐานันดรศักดิ์ใดๆไม่ทำให้เกิดเอกสิทธิ์พิเศษ ดังที่เคยเป็นมาในอดีต

- 12 มีนาคม 2475/1933 เสนอร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ เพื่อให้ราษฎรทุกคนมีงานทำ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

- 27 มิถุนายน 2477/1934 สถาปนา มหาวิทยาลัย
วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อให้การศึกษาระดับสูง
อย่างเต็มที่แก่ราษฎร โดยไม่จำกัดเพศ, และจำนวน
- 2477-2480/1934-1937 จัดตั้งเทศบาลทั่วราชอาณาจักร
สยามตาม พระราชบัญญัติเทศบาล เพื่อให้การปกครอง
ส่วนท้องถิ่นเป็นรากฐานในการพัฒนาประชาธิปไตย
- 2477-2483/1934 -1940 ดำเนินการกระจายยกเลิกสิทธิ
สภาพนอกอาณาเขตสำเร็จครบทุกประเทศ
- 7 มีนาคม 2481/1938 เสนอร่างพระราชบัญญัติปรับปรุง
ภาษีสู่เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ราษฎร ภาษีใดๆที่เสีย
อยู่โดยไม่เป็นธรรมได้ยกเลิกไป อาทิเช่น เงินรัชูปการ
(เป็นการเก็บภาษีรายหัวกับไพร่ในระบบศักดินาโบราณที่
ตกทอดมาจากอดีตสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ ซึ่งเก็บ
เอาทั้งคนมีเงิน และคนจน ในอัตราเท่ากัน), ภาษี
สมพัตสร และอากรค่านา ในอดีต ผู้ที่ได้รับความเดือด
ร้อนจากภาษีเหล่านี้เป็นราษฎรสามัญ ที่ส่วนใหญ่เป็นผู้
ยากจน
- 2484-2488/1941-1945 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2
ก่อตั้งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นเพื่อเอกราชสมบูรณ์ของชาติ

เซอร์จอห์น เบาริ่ง กับ
จดหมายลายพระหัตถ์ของพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
2398/1855

ปรีดี พนมยงค์ : ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น

ในขณะที่เอกราช อธิปไตย
ของชาติกำลังถูกคุกคามด้วย
สงครามมหาเอเชียบูรพา ปรีดี
พนมยงค์ กับมิตรสหาย เริ่มก่อตั้ง
ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น โดยมีความ
เห็นว่า การดำเนินการของรัฐบาลใน
ขณะนั้นเป็นการกระทำที่ทำให้ชาติ
ต้องสูญเสียเอกราชไม่ทางใดก็ทาง
หนึ่ง กล่าวคือ

**“หากญี่ปุ่นชนะสงคราม ไทยก็คง
ต้องอยู่ภายใต้อำนาจของญี่ปุ่น
หรือถ้าหากฝ่ายพันธมิตรชนะ
สงคราม ไทยก็อาจมีฐานะดีกว่า
อาณานิคมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น
หรือไม่เช่นนั้นก็คงถูกพันธมิตรลง
โทษอย่างหนัก”(ดิเรก ชัยนาม :
สมาชิกขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น
กล่าวใน “ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2”)**

ปรีดี พนมยงค์
ได้รับเลือกให้เป็น
หัวหน้าขบวนการ
ต่อต้านญี่ปุ่นใน
ประเทศ ซึ่งต่อมา
เมื่อขบวนการต่อ
ต้านญี่ปุ่นทั้งภายใน
และ ภายนอก
ประเทศ ได้ติดต่อ

ประสานงานกันอย่างเป็นระบบดีแล้วใน
ปลายปี 2487/1944 ปรีดีก็ได้รับการยอมรับ
จากฝ่ายพันธมิตร ให้เป็นหัวหน้าขบวน
การ “เสรีไทย” ภายใต้รหัสว่า “รูธ” หรือ
“Ruth” ซึ่งย่อมาจาก “Truth” มีความ
หมายว่า “สัจจะ”

กองทัพญี่ปุ่น เมื่อครั้งบุก
เข้ายึดครองอินโดจีน

ปรีดี พนมยงค์

ปรีดี กับมิตรสหาย ขณะ
 ปรึกษางาน “ต่อต้านญี่ปุ่น”
 ณ ทำเนียบท่าช้าง ในระหว่าง
 สงครามโลกครั้งที่ 2

กล่าวถึงการก่อตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศว่า
 “เพื่อนที่ร่วมประชุมหารือในขณะนั้นเห็นว่าราษฎร
 ไม่อาจหวังพึ่งรัฐบาลว่าจะรักษาเอกราชและ
 อธิปไตยของชาติไทยให้สมบูรณ์อยู่ได้ คือจะต้อง
 ยอมทำตามข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นมากขึ้น จนกระทั่ง
 นำประเทศชาติเข้าผูกพันกับญี่ปุ่นอย่างเต็มตัว เมื่อ
 ปรึกษาหารือกันพอสมควรแล้ว ผู้ที่มาประชุมในวัน
 นั้นได้ตกลงพลีชีพเพื่อชาติ เพื่อปกป้องเอกราชของ
 ชาติไทย เพื่อการนั้นจึงตกลงจัดตั้ง องค์การต่อต้าน
 ญี่ปุ่น ประกอบด้วยคนไทยที่รักชาติทุกชนชั้น
 วรรณะ”

(ปรีดี พนมยงค์, “การก่อตั้งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นและเสรีไทย”)

ในความคิดของปรีดี พนมยงค์ การก่อตั้งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น ปรีดีทำไปด้วย “ความรักชาติ” ในความคิดของปรีดี “ความรักชาติ เป็นสิ่งแยกไม่ออกจากอุดมคติของประชาธิปไตย และ มนุษยธรรมความเมตตากรุณา (Humanity)” ซึ่งอุดมคตินี้ ทำให้ความรักชาติของปรีดีแตกต่างไปจาก ความรักชาติในความคิดชาตินิยมของ ฮิตเลอร์, มุสลินี และ ผู้นำลัทธิชาตินิยมของญี่ปุ่น ที่สร้างเกียรติภูมิยิ่งใหญ่ของชาติตนด้วยการ ทำสงครามรุกรานชาติอื่น โดยไม่คำนึงถึงอุดมคติประชาธิปไตย และ มนุษยธรรมความเมตตากรุณา ปรีดี พุดถึงหัวใจสำคัญนี้กับ **จำกัด พลงกูร** (สมาชิกขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศ) ขณะที่จำกัด เดินทางไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรที่ประเทศจีนว่า

“เพื่อชาติ เพื่อ Humanity นะคุณ... เพราะที่ร้ายที่สุดก็ได้ชื่อว่าสละชีวิตเพื่อชาติไป”

(บันทึกของจำกัด พลงกูร ประจำวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2486/1943)

ปรีดี พนมยงค์

พิธีลงนามในกติกาสัญญา
พันธมิตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น
ณ พระอุโบสถ
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เมื่อ 21 ธันวาคม 2484/1941

กองทัพญี่ปุ่น เดินทัพจากมิดตันลงใต้
เพื่อยึดมลายู ภายหลังจากรัฐบาลไทย
ยินยอมให้ยกทัพผ่านได้

ต่อมาปรีดี ก็ได้ย้ำถึงอุดมคตินี้อีกครั้งในคราว
ที่เป็นพยานในคดีอาญากรสงคราม พ.ศ.
2489/1946 ว่า

“ข้าพเจ้าและเพื่อนฝูงที่สนิทสนมเป็นอันมาก
ต่างมีความเห็นร่วมกันที่จะถืออุดมคติในทาง
ประชาธิปไตยนี้เป็นรากเง้าแห่งอุดมคติใน
ทางความรู้สึก เมื่อเรามีความรู้สึกอย่างเดียวก
กันเช่นนี้และเห็นว่าสงครามนั้น ถึงแม้ฝ่ายใด
จะทำขึ้นโดยเป็นศัตรูต่อประชาธิปไตยแล้ว
เราจะต่อสู้เพื่ออุดมคติของเรา และอีกประ
การหนึ่ง การที่ได้เกิดสงครามขึ้น...ก็รู้สึกว่า
เป็นสิ่งที่ทำให้ชาติเราต้องเดือดร้อน และหาก
เราไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเสียแล้ว
ผลแห่งการสงครามจะทำให้ประเทศเรา
กลายเป็นประเทศที่แพ้สงคราม...เราจึง
พยายามทุกวิถีทางเพื่อที่จะช่วยสหประชาชาติ
อันจะเป็นผลทำให้ประเทศของเรารอดพ้น
จากสภาพการแพ้สงคราม”

(คำให้การของปรีดี พนมยงค์ ในฐานะพยาน พ.ท.พระสาร
สาสน์พลชั้นตรี จำเลยคดีอาญากรสงคราม, 2489/1946)

ปรีดี พนมยงค์ : เหตุการณ์สวรรคต

9 มิถุนายน 2489/1946

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ความผิดพลาดทางประวัติศาสตร์ในกรณีสวรรคตก็คือ “เป็นเหตุการณ์ที่ไม่สามารถสร้างความกระจ่างให้สักจะปรากฏได้” ปรีดี

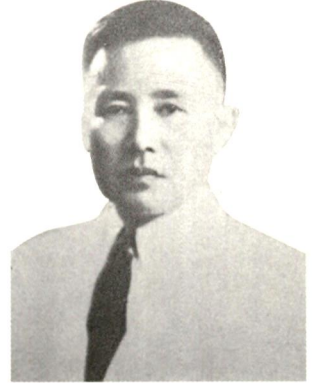
ซึ่งมีผู้สนับสนุนฝ่ายพลเรือนนำโดยพรรคประชาธิปัตย์ มีแกนนำคือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, นายควง อภัยวงศ์ ฯลฯ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวได้ร่วมกันดำเนินการจับกุม เฉลียว ปทุมรส, ชิต สิงหเสนี และ บุศย์ ปัทมศริน และออกหมายจับ ปรีดี พนมยงค์ กับ เรือเอกวัชรชัย ชัยสิทธิเวช ในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2490 ด้วยข้อหา “เกี่ยวข้องกับกรณีปลงพระชนม์”

พนมยงค์ ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้บริสุทธิ์กลับถูกตัดรูดทางการเมือง ฉวยโอกาสกล่าวหาว่า อยู่เบื้องหลังการสวรรคตของพระเจ้าอยู่หัว โดย คณะรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490/1947 อันประกอบไปด้วย กลุ่มทหารที่นำโดย พล.ท. ผิน ชุณหะวัณ, พ.อ.เผ่า ศรียานนท์, พ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์, พ.ท.ประภาส จารุเสถียร, พ.ท.ถนนอมกิตติขจร, พ.ต. ประมาณ อติเรกสาร, ร.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ, น.อ.กาจ เก่งระดมยิง, พ.ท.ก้าน จำนงภูมิเวท ฯลฯ

หลวงกาจสงคราม

“กรณีสวรรคต ร.8 และแผนของ
การรัฐประหาร 30 พฤศจิกายน 2490
เพื่อปลงพระชนม์ ร.9 เพื่อเปลี่ยนแปลง
การปกครองเป็นมหาชนรัฐ และสถาปนา
บุคคลสำคัญเป็นประธานาธิบดี ทราบมา
จากทางการตำรวจว่า นายทหารเรือนอก
ประจำการผู้หนึ่ง เป็นผู้ลอบปลงพระชนม์
ด้วยปืน 11 ม.ม. โดยแอบอยู่ข้างม่านกั้น
ด้วยการอำนวยความสะดวกของ **คนคนหนึ่งเป็นผู้
ซึ่งมีอิทธิพลมาก**”

หลวงกาจสงคราม
(น.อ.กาจ เก่งระดมยิง)

หลวงกาจสงคราม (น.อ.กาจ เก่งระดมยิง)

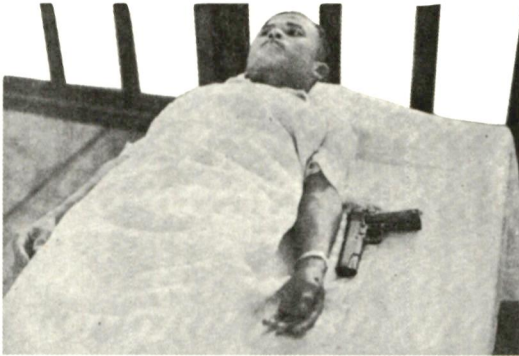
สมาชิกคณะรัฐประหาร 8 พ.ย.2490

สยามนิกร 8 เมษายน 2490

28 กันยายน 2491/1948

จนถึงปลายปี 2497/1954 การสืบ
สวนหาความจริงเกี่ยวกับกรณี
สวรรคตก็ติดอยู่กับฝ่ายศัตรูทางการเมือง
ของ ปรีดี พนมยงค์ โดย พล.
ต.ต.พระพินิจชนคดี (ยศ ก่อน
ปี2494/1951) พี่เขยของ ม.ร.ว.คึก
ฤทธิ์ ปราโมช ผู้ที่ถูกปรีดี ปฏิเสธ
ที่จะให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรม
ตำรวจ, กับ หลวงแผ้วพาลชน (เจ้า
พนักงานสอบสวนคดี) โดยที่ ทั้งคู่
ได้ร่วมกันสร้างหลักฐานเท็จ, หยิบ
ยกเอาพระราชกระแสในสมเด็จพระ
ราชชนนี กับ พระอนุชา และคำให้
การของข้าราชการบริพาร มาตีความไป
ในทางที่ สร้างภาพความขัดแย้ง
ระหว่าง ปรีดี กับ ราชวงศ์ โดยอ้าง
ว่าเป็นเหตุให้ ปรีดีและพวก ดำเนิน
การลอบปลงพระชนม์พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ภาพจำลองพระบรมศพ ระหว่างการพิจารณาในศาล
ตามคำให้การของพระพี่เลี้ยงเนื่อง

ผลจากการสร้างความเท็จดังกล่าว ส่งผลให้ เฉลียว ปทุมรส, ชิต สิงหเสนี และ บุศย์ ปัทมศริน ศาลฎีกา พิจารณาคดีในวันที่ 13 ตุลาคม 2497/1954 พิพากษาให้ “จำเลยทั้งสามมีความผิดและถูกตัดสิทธิประหารชีวิต” ทั้งหมดที่ เป็นผู้บริสุทธิ์ ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้ชีวิตของ ปรีดี พนมยงค์ กับ เรือเอกวัชรชัย ชัยสิทธิเวช ต้องมีมลทินไปจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต ถึงแม้ว่าภายหลังต่อมาในชั้นศาล ปรีดี จะสามารถ พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง ได้แล้วก็ตาม

(ตามคำพิพากษาศาลแพ่ง คดีหมายเลขแดงที่ 5810/2522, วันที่ 14 มิถุนายน 2522/1979)

เรือเอกวัชรชัย

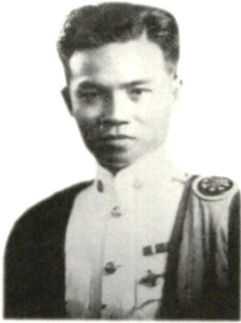
ชัยสิทธิเวช

เรือเอกวัชรชัย ชัยสิทธิเวช
เลขานุการส่วนตัวปรีดี
พนมยงค์ ผู้ถูกใส่ร้ายว่าเป็น
มือปืน กรณีสวรรคต

กบฏวังหลวง : กับความพ่ายแพ้ของปรีดี พนมยงค์

ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ อดีต-รัฐมนตรี หนึ่งในผู้ใกล้ชิดกับปรีดี ที่ถูกอำนาจคณะรัฐประหารคุกคามจนเสียชีวิต

ปรีดี พนมยงค์
ต้องหลบหนีออกจากประเทศ เนื่องจากการรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490/1947 ส่วนคนใกล้ชิดต่างก็ถูกจับกุมด้วยข้อหาดำเนินแผนการ “มหาชนรัฐทำลายระบอบการปกครอง

กาศสงคราม) เริ่มดำเนินการจับกุมบุคคลสำคัญ ๆ เช่น
-20 พฤศจิกายน 2490/1947 จับพ.อ.ทวน วิชัยชัทตะ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงกลาโหม
-24 พฤศจิกายน 2490/1947 จับนายเสนาะ นิลกำแหง และนายชาญ บุญนาค อดีตเสรีไทย
-30 พฤศจิกายน 2490/1947 จับนายดิเรก ชัยนาม อดีต รองนายกรัฐมนตรี
-5 ธันวาคม 2490/1947 จับนายทวี บุญยเกตุ อดีตนายกรัฐมนตรี้ และนายวิจิตร ลุกลิตานนท์ อดีตรัฐมนตรีคลัง และเลขาธิการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
-29 ตุลาคม 2491/1948 ได้จับกุมกลุ่ม ส.ส.อีสานที่ใกล้ชิดกับปรีดี ในข้อหา “กบฏแบ่งแยกดินแดน”

อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข”

ภายใต้ พระราชกำหนดคุ้มครองความสงบสุข ที่มอบอำนาจให้แก่คณะรัฐประหาร ดำเนินการกวาดล้างจับกุม และคุมขัง บุคคลอันมีเหตุสมควรสงสัยว่าจะขัดขวางการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพ.ศ.2490/1947 หรือ ฉบับได้ดุ่ม ที่เขียนโดย น.อ.กาจ เก่งระดมยิง (หลวง-

“7 สิงหาคม 2491/1948 กรมตำรวจ ได้ออกหมายจับทั่วประเทศว่า “นายปรีดี อดีตนายกรัชมন্ত্রী ได้สมคบกันกับพวก ตระเตรียมวางแผนลอบปลงพระชนม์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ถึงแก่ สวรรคต และปกปิดทำลายหลักฐานในการ กระทำ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นคดีอาญา”

ปรีดี มองว่าการลี้ภัยครั้งนี้เป็นการลี้ภัย “ชั่วคราว” และ “รอเวลาที่เหมาะสมกลับบ้านเกิดเมืองนอน” เพราะการที่เขาต้องอยู่ต่างประเทศนั้น ทำให้ตก เป็นฝ่ายเสียเปรียบ เนื่องจากคณะรัฐประหารพยายามจะ บีบทุกวิถีทาง ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2492/1949 ปรีดีจึง ตัดสินใจ ไข่ก่องกำลังติดอาวุธที่ส่วนใหญ่เป็นทหารเรือ ยึด สถานที่สำคัญๆกุดตันให้ รัฐบาลกับคณะรัฐประหาร 2490/ 1947 ยอมรับเงื่อนไขการเจรจา

ปรีดี พนมยงค์

ปรีดี พนมยงค์ ขณะลี้ภัยการเมือง ณ ประเทศสิงคโปร์ ภายหลังเหตุการณ์รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490/1947

ประกาศจับ

นายปรีดี พนมยงค์ อายุ 48 ปี
เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย
เป็นบุตรนายเสียง นางลูกจันทน์
เกิดที่ตำบลกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่อาศัยอยู่ครั้งสุดท้าย ตำบลท่าช้าง
อำเภอพระนครศรี จังหวัดพระนคร
มีญาติชื่อนายหลุย พนมยงค์ ตำหนักรูปพรต
แม่สัน ศรีชะกลมใหญ่ หน้าเหลี่ยม
พันหัทธเศสิไว้ คิ้วใหญ่ ร้างหุ้ม

ปรีดี พนมยงค์ กับแผนรัฐ
ประหาร โดยเริ่มปฏิบัติการ
วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2492/
1949

1. ใช้วิธีการใต้ดิน
2. ปฏิบัติการแบบสายฟ้าแลบ
ยึดสถานที่สำคัญ เช่น กรม
โฆษณาการ, กระทรวงการ-
คลัง (บริเวณพระบรมมหาราช
วัง), สถานีรถไฟหัวลำโพง

3. ล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม แล้วตั้ง
รัฐบาลใหม่
4. เลิกรัฐธรรมนูญ 2492/1949 แล้วนำรัฐธรรมนูญ
2475/1932 มาใช้

แต่แผนการณ์ทั้งหมดล้มเหลว เนื่อง
จากการกำลังพลที่น้อยกว่าและขาดประสานงาน
ที่ดี ทำให้ความพยายามยึดอำนาจในครั้งนี้
กลายเป็นเพียงความพยายามยึดอำนาจที่ล้ม
เหลวหรือเรียกว่า “กบฏวังหลวง” นั่นเอง

ความพ่ายแพ้ในครั้งนี้ส่งผลให้ ปรีดี
พนมยงค์ หหมดโอกาสสวนกลับคืนสู่บ้านเกิด
เมืองนอนตลอดชีวิต ชื่อ “ปรีดี พนมยงค์”
กลายเป็นชื่อต้องห้ามสำหรับสังคมไทยกว่า 3
ทศวรรษในฐานะ “ปีศาจทางการเมือง” ความ
พ่ายแพ้ครั้งนี้ยังส่งผลถึง **คณะราษฎรสายพล
เรือน** และสมาชิกพรรคการเมืองฝ่ายก้าวหน้า
เช่น **พรรคสหชีพ** ที่เคยเป็นพลังถ่วงดุลย์พลัง
อำนาจนิยม ถูกปราบปรามจนสลายตัวไปด้วย
รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลง **มหาวิทยาลัยวิชา
ธรรมศาสตร์และการเมือง** ที่เคยเป็น “ตลาด
วิชา” ผลิตบुकกลางที่ก้าวหน้าของประเทศ ให้
เป็นเพียงแหล่ง “ตลาดอาชีพ” เท่านั้น

100 ปี ปรีดี พนมยงค์ 2443 - 2543
Pridi Banomyong's Centennial 1900-2000

“การดำเนินการของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ทางฝ่ายการเมือง มีนายปรีดีเป็นหัวหน้า พยายามปฏิวัติและล้มรัฐบาลจอมพล ป. อยู่หลายครั้ง เช่น กบฏ 26 กุมภาพันธ์ 2492/1949 นายปรีดีก็เป็นหัวหน้าอำนวยการ แต่ทางรัฐบาลได้ต่อต้านและจับกุมได้ แผนการกบฏนี้จึงไม่สำเร็จ และเริ่มได้กบฏ อีกเมื่อ 20 มิถุนายน 2495/1952 โดยนาวาตรีมนัส จารุภา จี้จับจอมพล ป. บนเรือแมนฮัตตัน แต่ทางรัฐบาลสืบทราบและจับกุม ทำให้แผนของคอมมิวนิสต์นี้ ล้มหายไปอีก”

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์. สยามรัฐ 24 พฤษภาคม 2496/1953

“เรื่องที่ท่านปรีดี ไปเข้ากับฝ่ายคอมมิวนิสต์จีน ได้สนิทในเวลานั้นนั้น เมื่อดำเนินถึงเรื่องเก่า ๆ แล้วก็ไม่น่าประหลาดใจ สิ่งที่ควรรู้อันอยู่ทั่วไปคือ คอมมิวนิสต์ ไม่ใช่คนโง่งม ตรงกันข้ามจะต้องเป็นคนฉลาดมาก มีเล่ห์เพทุบาย ...ก่อนที่คอมมิวนิสต์จะรับรองใคร เขาต้องสืบประวัติเป็นที่พอใจ อดีตของท่านปรีดี ในทางที่จะให้คอมมิวนิสต์รับรองคงมีอยู่มาก รวมทั้งกรณีสวรรคต เป็นประกาศนียบัตรห้อยท้าย”

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช. เขียนตามข่าว 2497/1954

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

ปรีดี พนมยงค์ : ทบทวนตัวเอง

“ในปี 2475(1932) ข้าพเจ้าอายุได้ 32 ปี พวกเราได้ทำการอภิวัฒน์ แต่ข้าพเจ้าก็ขาดความชัดเจน แต่ครั้งนั้นข้าพเจ้ามีความชัดเจนมากขึ้น ข้าพเจ้าก็ไม่มีอำนาจ”

(ปรีดี พนมยงค์, 2514/1971)

“ในปี ค.ศ. 1925 (พ.ศ.2468) เมื่อเราเริ่มจัดตั้งกลุ่มแกนกลางของพรรคอภิวัฒน์ในปารีส ข้าพเจ้ามีอายุเพียง 25 ปี เท่านั้น หนุ่มมาก หนุ่มมากที่เดียวขาดความชัดเจน แม้ว่าข้าพเจ้าได้รับปริญญาแล้ว และได้คะแนนสูงสุด แต่ไม่มีอะไรไปมากกว่าทฤษฎี ...ข้าพเจ้าไม่ได้นำเอาความจริงในประเทศของข้าพเจ้ามาคำนึงด้วย ข้าพเจ้าติดต่อกับประชาชนไม่พอ ความรู้ทั้งหมดของข้าพเจ้า เป็นความรู้ตามหนังสือ ข้าพเจ้าไม่ได้เอาสาระของมนุษย์มาคำนึงด้วยให้มากตามที่ข้าพเจ้าควรจะมี”

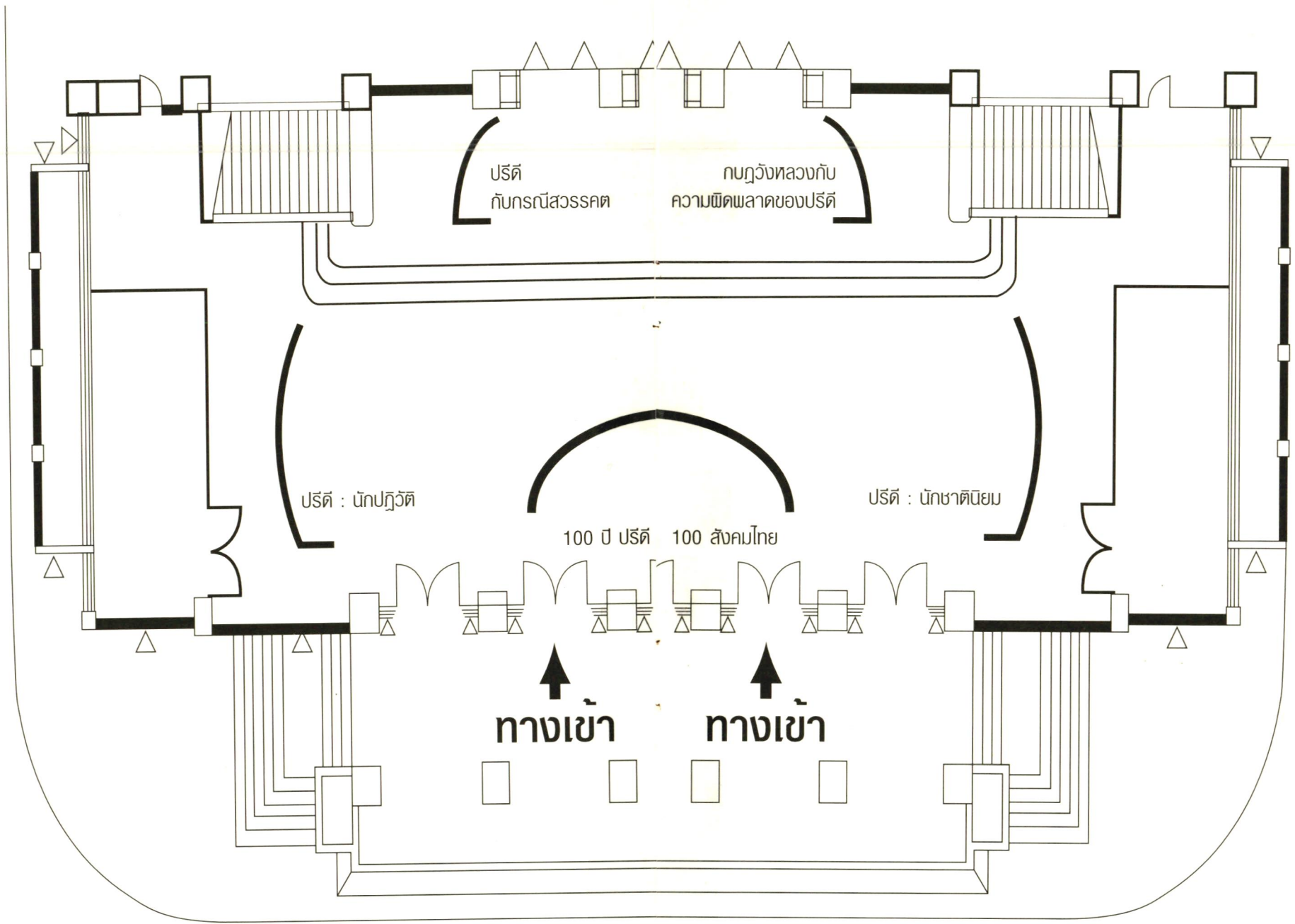
(ปรีดี พนมยงค์, 2522/1979)

“ข้าพเจ้า ควรใช้เวลาอธิบายให้มากกว่านั้น อธิบายแก่ประชาชน เวลานั้น มีบุคคลไม่กี่คนที่จะเข้าใจแผนเศรษฐกิจของข้าพเจ้า แม้ในระหว่างคนรุ่นก่อน... พวกเขาตีความแตกต่างกันไป พวกเขาไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าควรจะอธิบายให้หนักขึ้นที่จะอธิบายกับพวกเขาว่าทั้งหมดคืออะไร...แต่มันไม่เหมาะสมด้วยเหมือนกัน ข้าพเจ้าเสนอไม่ใช่แผนเศรษฐกิจขั้นสุดท้าย มันค่อนข้างเป็นโครงการเตรียมการมากกว่าหลายคนเหมาะว่าเป็นแผนเลยทีเดียวนะ ไม่ใช่เป็นแนวทางหรือเป็นข้อเสนอพอเป็นพื้นฐานสำหรับวางแผนต่อไป...คนรุ่นเก่ากลัวมากอะไรที่เป็นสังคมนิยม พวกเขาไม่เข้าใจว่าอะไรเป็นสังคมนิยม อะไรเป็นคอมมิวนิสต์ พวกเขาเอาทุกอย่างตรงข้ามกับวิสาหกิจเอกชนเป็นคอมมิวนิสต์ไปหมด”

(ปรีดี พนมยงค์, 2522/1979)

แผนผัง นิทรรศการ 100 ปี ประตู พนมยงค์

ห้องโถง หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รายละเอียดกำหนดการ “มหกรรมคนดีศรีอยุธยา”

วันพุธที่ 10 พฤษภาคม 2543

หอประชุมใหญ่

9.00 - 12.00 น. รายการปรากฏาพิเศษ โดย ฯพณฯ อับดุลเราะมาน วาฮิด
ประธานาธิบดีอินโดนีเซีย

วันพฤหัสบดีที่ 11 พฤษภาคม 2543

หอประชุมเล็ก

17.00 - 18.00 น. ขยับกรับขับเสภา ประทีป ทองปลาหมอ
ลีลาเส้นสีจากผีแปรง เทพศิริ สุขโสภา

18.00 - 19.30 น. อภิปรายเวทีทรงสนะ
บทบาทสามัญชน บนถนนประชาธิปไตย
โดย สุลักษณ์ ศิวรักษ์, นครินทร์ เมฆไตรรัตน์
ศักดิ์นา ฉัตรกุล ณ อยุธยา
ดำเนินรายการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

หอประชุมใหญ่

20.00 - 21.30 น. กวีดีลีลา อลังการกวี คนดีศรีศตวรรษ โดย เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

วันศุกร์ที่ 12 พฤษภาคม 2543

หอประชุมเล็ก

17.00 - 18.00 น. ดนตรี “กอไผ่”

18.00 - 19.30 น. สาธารณะพิจารณ์ - สถานการณ์ปัจจุบัน
“หนึ่งศตวรรษรัฐบุรุษอาวุโส
สู่ศตวรรษใหม่ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย
โดย เสน่ห์ จามริก, เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม
แก้วสรร อติโพธิ
ดำเนินรายการโดย เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง

19.30 - 20.30 น. ละครเวที “คือผู้อภิวัฒน์”

วันเสาร์ที่ 13 พฤษภาคม 2543

หอประชุมเล็ก

- 13.30 - 14.30 น. ดนตรี "คีตาญชลี-ดอกหญ้าไหว"
- 14.30 - 15.00 น. ลิเก โดย มะขามป้อม
- 15.00 - 16.30 น. สนทนา-สภาวรรณกรรม
 "บริบทของหนังสือและวรรณกรรมการเมืองกับสังคมไทย
 :จาก "ปริทัศน์ - ศรีบูรพา" ถึง "สังคมศาสตร์ปริทัศน์"
 สู่ "มนุษยธรรมกับการต่อสู้ทางชนชั้น" และ ตำบลอ่อมะกอก"
 โดย สุชาติ สวัสดิ์ศรี, เสกสรรค์ ประเสริฐกุล
 วัฒน์ วรรณยางกูร
 ดำเนินรายการโดย กอบกุล อิงคุทานนท์

16.30 - 17.00 น. ภาพยนตร์สั้นรางวัลข้างเผือก

17.00 - 18.30 น. เทศกาลละครประชาชน

หอประชุมใหญ่

- 19.00 - 21.00 น. ทอล์คโชว์ "รวมพลเพื่อคนดี" 100 ปี ปรีดี พนมยงค์
 หัวเราะเต็มร้อย กับ การเมืองไม่เต็มร้อย

วันอาทิตย์ที่ 14 พฤษภาคม 2543

หอประชุมเล็ก

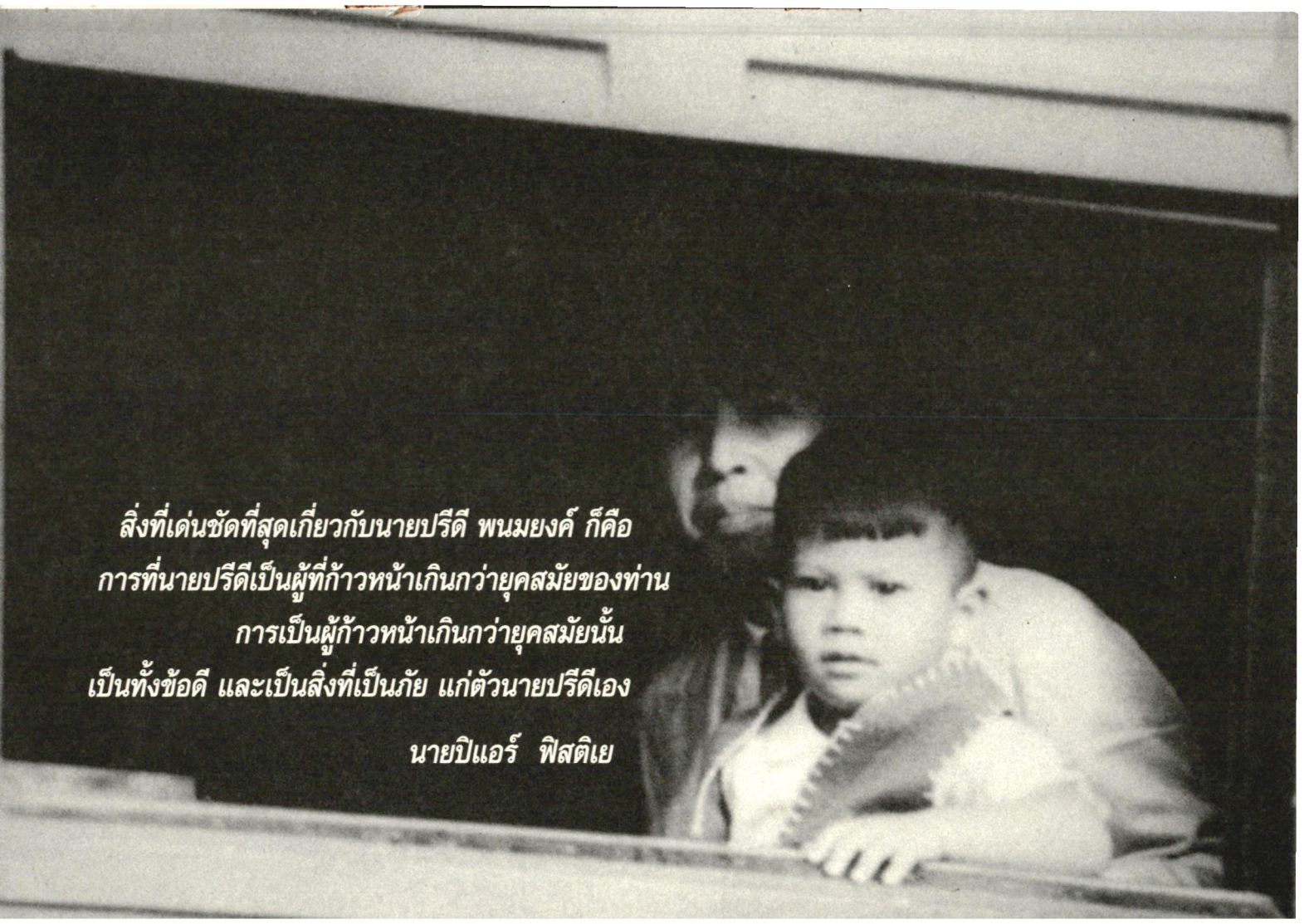
- 13.30 - 14.30 น. ดนตรี "สุนทรี เวชานนท์"
- 14.30 - 15.00 น. วิดีทัศน์ "ประวัติและผลงานรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์"
- 15.00 - 16.30 น. เสวนา - จุดประกายความคิด.
 "สังคมไทยควรเรียนรู้อะไรจาก
 ชีวิต ความคิด และผลงานของปรีดี พนมยงค์"
 โดย ประเวศ วะสี, โคทม อารียา
 ทองใบ ทองเปาด์, ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์
 ดำเนินรายการโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

16.30 - 18.30 น. เทศกาลละครประชาชน

หอประชุมใหญ่

- 19.00 - 21.00 น. คอนเสิร์ต คาราวาน แต่สามัญชนผู้ยิ่งใหญ่

สิ่งที่เด่นชัดที่สุดเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ ก็คือ
การที่นายปรีดีเป็นผู้ที่ก้าวหน้าเกินกว่ายุคสมัยของท่าน
การเป็นผู้ที่ก้าวหน้าเกินกว่ายุคสมัยนั้น
เป็นทั้งข้อดี และเป็นสิ่งที่เบียดเบียน แก่ตัวนายปรีดีเอง

นายปีแอร์ ฟิสติเย